

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií

SKAUTING A PŘÍRODA
PROGRAM ODDÍLU A ROLE PŘÍRODY

Bakalářská práce

Michaela Heřtusová

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Arnošt Novák, Ph.D.

Praha 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 26.06.2015

.....

podpis

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat doktorovi Novákovi za jeho cenné rady a připomínky, které mi poskytl při vypracování této práce. Mé poděkování patří také všem vedoucím oddílů skautského střediska Willi Líbeznice, kteří se ochotně zúčastnili mého výzkumu, a poskytli mi cenné informace.

OBSAH:

1. ÚVOD.....	6
2. TEORETICKÁ ČÁST	7
2.1. Skauting	7
2.1.1. Představení skautingu.....	7
2.1.2. Základní skautské principy.....	7
2.1.3. Poslání skautingu.....	8
2.1.4. Skautská symbolika.....	9
2.1.5. Junák - český skaut, z. s.	11
2.1.6. Historie světového a českého skautingu.....	11
3. METODOLOGICKÁ ČÁST	13
3.1. Výzkumné otázky	13
3.2. Výzkumná strategie a techniky sběru dat	13
3.3. Výběr a popis vzorku.....	14
3.4. Charakteristika výzkumného souboru	14
3.5. Realizace rozhovorů	15
3.6. Analýza a interpretace získaných dat	15
3.7. Etika výzkumu	16
3.8. Hodnocení kvality výzkumu.....	17
4. EMPIRICKÁ ČÁST	19
4.1. Skautské středisko Willi Líbeznice	19
4.2. Rozhovory	20
4.2.1. Oddíly.....	20
4.2.1.1. Složení oddílu.....	20
4.2.2. Program oddílů.....	22
4.2.2.1. Schůzky	22
4.2.2.2. Výpravy a jiné akce	25
4.2.2.3. Závody	28
4.2.3. Metodologie	28
4.2.4. Zdroje	31
4.2.5. Program v klubovně x program venku	32
4.2.5.1. Atraktivita programů	32
4.2.5.2. Motivace	33

4.2.5.3. Kompromisy	34
4.2.6. Vnímání přírody a její význam v rámci oddílu	36
4.2.6.1. Program v přírodě	36
4.2.6.2. Program s přírodní tematikou	37
4.2.6.3. Role a přínos těchto programů dle vedoucích	38
5. ZÁVĚR	41
6. SEZNAM LITERATURY	44
7. PŘÍLOHY	46

1. ÚVOD

Skauting je výchovné hnutí, které se zaměřuje na poskytování smysluplného trávení volného času pro mládež. Veškeré jeho záměry vycházejí z víry, že skauti mohou zanechat svět lepším.

Téma skautingu a programu oddílů jsem si vybrala z důvodu členství v této organizaci. Jsem členem skautského střediska Willi Líbeznice již od roku 2000 a nelituji jediného dne, který jsem v něm jako skautka strávila. Příroda mi byla vždy blízká a je tomu z velké části také právě díky výchovnému působení této organizace. Proto jsem skloubila téma skautingu, oddílového programu a přírody.

Má bakalářská práce se člení na část teoretickou, metodologickou a empirickou. V teoretické části představuji skauting jakožto organizaci, veškeré její idey, cíle, pravidla a historii. V metodologické části popisuji veškeré postupy, kterými jsem se řídila v části empirické. V empirické části se zaměřuji na skautské středisko Willi Líbeznice, v jehož rámci mě zajímá program oddílů, o kterém jsem se dozvíдалa přes vedoucí daných oddílů.

V současné době zastávám ve skautském středisku Willi Líbeznice funkci zpravodaje pro vedoucí, díky které mám možnost komunikovat a scházet se se všemi vedoucími jednotlivých oddílů, a to jak odděleně, tak najednou. Této možnosti jsem při psaní své bakalářské práce využila.

Cílem práce je zjistit, jaké faktory ovlivňují obsah programu, který pro své oddíly připravují vedoucí skautského střediska Willi Líbeznice a jakou roli má dle vedoucích v programu oddílu příroda a aktivity s přírodou spojené.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1. Skauting

2.1.1. Představení skautingu

Skauting je dobrovolné, nepolitické, výchovné hnutí pro mladé lidi bez rozdílu pohlaví, původu, rasy či náboženského vyznání. Jeho cílem je rozvoj fyzického, intelektuálního, emocionálního, společenského a duchovního potenciálu jednotlivců jakožto zodpovědných občanů a členů lokálních, národních i mezinárodních společenství. (World Scout Bureau, 2011: 3) Mimo tuto definici může být skauting také popsán jako určitý životní styl lidí, kteří složili skautský slib a řídí se skautskými principy, jenž se odráží ve skautském zákoně, což nás přivádí k dalším pojmům, o kterých se zmíním v další kapitole.

Jinými slovy lze skauting popsat jako společenství lidí, kamarádů, kteří sdílí podobné hodnoty. Společně skauti prožívají nejrůznější dobrodružství, účastní se zážitkových i vzdělávacích akcí, průběžně pracují na svém rozvoji a učí se zodpovědnosti za sebe i okolí, které je obklopuje. Vztah k přírodě a ohleduplnost k prostředí, ve kterém se nachází, patří k jedné z důležitých hodnot skautské výchovné metody.

Důraz je v rámci této organizace mezi jiným kladen také na aktivitu, chopení se šance a žití naplno. Tato snaha se opírá o přesvědčení skautů, že svět mohou zanechat lepší, než jak jej poznali.

2.1.2. Základní skautské principy

Základní skautské principy jsou tři a jsou vyjádřeny jak skautským slibem, tak zákonem. Prvním principem je povinnost k Bohu ve smyslu povinnosti hledat a respektovat vyšší hodnoty než materiální. Druhým principem je povinnost vůči ostatním, kterou lze chápat vícero způsoby - jako věrnost své vlasti, snahu o vzájemné pochopení a spolupráci mezi lidmi, národy a různými sociálními skupinami, ale také jako závazek podílet se na rozvoji společnosti či jako úctu a

lásku prokazovanou bližním a přírodě. Třetím principem je pak povinnost vůči sobě ve smyslu odpovědnosti za rozvoj sebe sama. (Junák – český skaut, z. s., 2014: 1-2)

Skautský slib je dobrovolným závazkem žít dle skautských principů a jeho znění je následující: „Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe: sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době, plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské, duší i tělem být připraven(a) pomáhat vlasti i bližním.“ Věřící mohou ke slibu připojit větu: „K tomu mi pomáhej Bůh.“ (Junák – český skaut, z. s., 2014: 2)

Skautský zákon má deset bodů, které zní: skaut je pravdomluvný, skaut je věrný a oddaný, skaut je prospěšný a pomáhá jiným, skaut je přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta, skaut je zdvořilý, skaut je ochráncem přírody a cenných výtvarů lidských, skaut je poslušný rodičů, představených a vůdců, skaut je veselý a veselí myslí, skaut je hospodárný, skaut je čistý v myšlení, slovech i skutcích. (Junák – Český skaut, z. s., 2014: 2)

Tyto body skautského zákona by měl skaut každý den naplňovat v rámci svých činů i myšlení. Příkladně popsany život podle skautských zákonů nalezneme v nejnovější Výroční zprávě Junáka – českého skauta, z. s. za rok 2014, kde takovýto život je popsán jako: „...*důraz na hodnoty, které si často představujeme jako základ zdravé a vyspělé společnosti. Vede skauty a skautky například k tomu, aby byli pravdomluvní, prospěšní společnosti, ale také sebevědomí a optimističtí.*“ (Junák – Český skaut, z. s., 2015: 2)

2.1.3. Poslání skautingu

„Co je tedy účelem skautingu? Řekl bych: býti mladým. Býti mladým tak, jako nebe a země. Státí se prostým jako vše, co ji miluje. Míti vždycky v sobě dítě s čistnými očima, které by hrálo si v nás i v mužích i v starcích, ke kterému bychom vždy utekli se v úzkostlivých chvílích, abychom se uklidnili jasem jeho očí.“ (Wolker, 1997: 96)

I takto by se dle skauta tělem i duší Jiřího Wolкера dalo popsat poslání skautingu. Oficiálně je poslání a účel skautingu popsán ve Stanovech spolku Junák – český

skaut, z. s., které byly přijaty XIV. Valným sněmem Junáka v Litomyšli dne 29.3.2014.

„...posláním a účelem je – v souladu s principy a metodami stanovenými zakladatelem skautského hnutí Robertem Baden-Powellem a zakladatelem českého skautingu A. B. Svojsíkem – podporovat rozvoj osobnosti mladých lidí; jejich duchovních, mravních, intelektuálních, sociálních a tělesných schopností tak, aby byli po celý život připraveni plnit povinnosti k nejvyšší Pravdě a Lásce; sobě samým; bližním, vlasti, celému lidskému společenství a přírodě.“ (Junák – český skaut, z. s., 2014: 1)

Život podle skautských zákonů není ničím jiným než důrazem na hodnoty, které si často představujeme jako základ zdravé a vyspělé společnosti. (Junák – český skaut, s. z., 2015: 3)

2.1.4. Skautská symbolika

Symbolika má ve skautingu své zvláštní místo, je jedním z nejdůležitějších prostředků duchovní výchovy. Cokoli označovaného za duchovní není vnímatelné smysly, a proto, abychom mohli tušit, že duchovní skutečnosti existují, musíme na ně být upozorněni takovým způsobem, který jsou naše smysly schopné zachytit. (Zajíc, 2001: 35)

Symbolický rámec ve skautingu znamená soubor symbolů, které představují výchovnou motivaci a inspiraci pro určitou věkovou skupinu (např. legenda ke hře, atd.). *„Využívání symbolického rámce staví na představitosti mladých lidí, na jejich smyslu pro dobrodružství, na jejich tvořivosti a vynalézavosti, a to tak, že stimuluje jejich rozvoj, pomáhá jim identifikovat se se směry vývoje a hodnotami, na nichž stojí skauting, a zároveň podporuje soudržnost a solidaritu uvnitř skupiny.“* (Zajíc in Voříšková, 2009, s. 67)

Do skautského symbolického rámce patří např. skautská lilie. Květ lilie je prastarým znamením, které bylo vždy považováno za znamení dobré, spojované se sluncem, mírem a čistotou. (Čáka, 1990: 26) Dalším symbolem je odznak českého Junáka

neboli skautský znak. Uprostřed lilie je umístěn chodský znak, bílý štítek s černou psí hlavou (viz Příloha 2). Znak se psí hlavou navrhnul malíř Mikoláš Alš a vznikl jako ilustrace k románu Aloise Jiráska *Psohlavci*. (Čáka, 1990: 30) Obdobu tohoto znaku mají i vodní skauti (viz Příloha 9).

K symbolickému rámci patří bezesporu i skautský kroj, na kterém si členové skautské organizace zakládají. Kroj má jednak funkci vymezení se vůči společnosti a jednak jde o vyjádření integrity a vzájemné sounáležitosti. Na kroj si skauti přišívají různé nášivky, kde každá má svůj význam (viz Příloha 12). Podle pohlaví a věku si každý skaut na kroj přišije znak jedné z následujících organizací.

Skauti mužského pohlaví si na kroj našívají světový skautský znak, který představuje lilie se dvěma hvězdičkami obtočená lanem spojeným ambulatním uzlem. Jedná se o znak organizace WOSM¹ a vyobrazení je ve dvou barvách, podklad lilie je fialový a lilie s lanem je bílá (viz Příloha 4). Skauti ženského pohlaví si přišívají znak organizace WAGGGS², který se skládá ze zlatého trojlístku, jenž má na postranních lístcích pěticipou hvězdičku podobně jako mezinárodní skautská lilie na modrém podkladu (viz Příloha 5). (*Skauting*, 1995: 237) Dospělí členové obou pohlaví jsou na světové úrovni sdružováni do Mezinárodního společenství skautů a skautek (ISGF³), které má také svůj specifický znak (viz Příloha 6).

Vlčata a světlušky, tedy členové skautské organizace mladšího školního věku, mají taky své znaky. Vlčata mají v odznaku hlavu vlčka (viz Příloha 7) ve tmavošedé barvě na žlutohnědém podkladu. Ideovým vzorem je dílo spisovatele Rudyarda Kiplinga *Kniha džunglí*, kde je postava opuštěného dítěte Mauglího, kterého vychovává smečka vlků. (Čáka, 1990: 40) Světlušky mají znak podobný skautské lilii, v podobě jetelového trojlístku. Tento má také na postranních lístcích hvězdičky a uprostřed střelku kompasu. V dolní části odznaku se nachází heslo „Pamatuj“ (viz Příloha 8).

¹ World Organization of the Scout Movement, česky Světová organizace skautského hnutí

² World Association of Girl Guides and Girl Scouts, česky Světová asociace skautek

³ International Scouts and Guides Fellowship

Typické je také skautské podání levou rukou se zaklesnutým malíčkem (viz Příloha 10) a skautský pozdrav, vztyčení tří prstů pravé ruky, kde palec tiskne malíček do dlaně (viz Příloha 11), které značí tři body skautského slibu. (*Skauting*, 1995: 238)

2.1.5. Junák - český skaut, z. s.

Zástupcem skautského hnutí v České republice je Junák – český skaut, z. s.. Jedná se o dobrovolný, nezávislý a nepolitický spolek, jehož posláním a účelem je podporovat rozvoj osobnosti mladých lidí; jejich duchovních, mravních, intelektuálních, sociálních a tělesných schopností tak, aby byli po celý život připraveni plnit povinnosti k nejvyšší Pravdě a Lásce; sobě samým; bližním, vlasti, celému lidskému společenství a přírodě. V rámci spolku Junák – český skaut, z. s. je tedy mimo jiné podporována i činnost při ochraně přírody a krajiny. (Junák – Český skaut, z. s., 2014: 1)

Své poslání a účel hnutí Junák – český skaut, z. s. naplňuje skrze skautskou výchovnou metodu, která vychází ze zkušeností zakladatele skautského hnutí Roberta Baden-Powella a zakladatele českého skautingu A. B. Svojsíka. Tato metoda má sedm částí, kterými jsou slib a zákon, učení se zkušeností, družina, symbolický rámec, příroda, program osobního růstu a dospělí průvodci. Jakožto součást skautské výchovné metody je příroda nejen nejpřirozenějším výchovným prostředím, ale také předmětem zájmu, péče a ochrany stejně tak, jako je zdrojem citového a duchovního rozvoje. (Junák – Český skaut, z. s., 2014: 2-3)

V letošním roce počet členů hnutí Junák – český skaut, z. s. překročil hranici 53 000 členů. (Junák – Český skaut, z. s., 2015: 8) Sdružuje jak děti, tak mládež a dospělí dobrovolníky a je zároveň největší výchovnou organizací v České republice. Je také členem světových skautských organizací WOSM a WAGGGS. Logo spolku je uvedeno viz Příloha 3.

2.1.6. Historie světového a českého skautingu

Samotnému založení skautingu ve světě předcházeli myšlenky řady myslitelů o potřebě všestrannější výchovy mládeže již od dob renesance. První pokusy o

výchovné využití pobytu v přírodě byly provedeny Francois Rabelaisem již v 16. století. V Čechách poté v 17. století vznikalo dílo Jana Ámose Komenského, který formuloval požadavek všestranné výchovy všech dětí bez rozdílu. Vytvořil důsledný systém výchovy s celou řadou pravidel, který byl koncipován od narození dítěte až po stáří a shrnul jej ve svém díle Vševýchova. Komenský vycházel z přirozené aktivity dítěte, z jeho zkušeností i zájmů. Za zmínku stojí také dílo J. J. Rousseaua, který v 18. století sepsal knihu o výchově mládeže Emil, kde popisuje ideu návratu k přírodě. (Lešanovský a Nosek, 1999: 7)

Prvním, kdo výchovu hochů životem v přírodě začal uvádět do praxe a jako hnutí organizoval v Kanadě a USA, byl Ernest Thompson Seton. Jelikož myšlenky o výchově na rozdíl od předchůdců realizuje, řadí se spíše vedle nich. V roce 1902 založil na základě svých myšlenek a zkušeností hnutí Woodcraft Indians. Jeho cílem bylo vychovávat mládež podle indiánských zvyků a důležité bylo i soužití s přírodou.

Oficiálním zakladatelem skautingu je Robert Baden-Powell, původně britský generál ve výzvědné službě. Roku 1907 uspořádal první pokusný tábor na ostrůvku Brownsea u jihoafrického pobřeží, kterého se účastnilo dvacet chlapců. Tento tábor je považován za zrod skautského hnutí a k tomuto datu se tedy také vztahují světová výročí skautingu. Po úspěchu vydal Baden-Powell v roce 1908 příručku Scouting for Boys (Skauting pro chlapce), kde popisuje základy skautské výchovy. (Lešanovský a Nosek, 1999: 9)

Český skauting založil profesor Antonín Benjamin Svojsík v roce 1912, kdy vydává svou publikaci Základy junáctví, která byla obdobou Baden-Powellovy příručky Scouting for Boys. Nejednalo se jen o kopii Baden-Powellových myšlenek a systému, Svojsík do svého díla zahrnul i historické zkušenosti a výchovné tradice českých zemí. Existenci českého skautingu ovšem poznamenala měnící se doba a politické režimy, díky kterým byl celkem třikrát zrušen a znovu obnoven. K poslednímu obnovení došlo v roce 1990 a od té doby již působí bez přerušení. (Lešanovský a Nosek, 1999: 21)

3. METODOLOGICKÁ ČÁST

3.1. Výzkumné otázky

Hlavním cílem tohoto výzkumu bude porozumět vedoucím oddílů skautského střediska Willi Líbeznice a faktorům, které ovlivňují obsah připravovaného programu pro oddíly, a dále pak porozumět roli, jakou má v tomto programu dle vedoucích přírodní tematika a aktivity s přírodou spojené.

Základní výzkumná otázka zní:

Jaké faktory ovlivňují obsah programu, který pro své oddíly připravují vedoucí skautského střediska Willi Líbeznice a jakou roli má dle vedoucích v programu oddílu příroda a aktivity s přírodou spojené

3.2. Výzkumná strategie a techniky sběru dat

Pro tento výzkum jsem jako výzkumnou strategii zvolila výzkum kvalitativní. Kvalitativní výzkum je takový výzkum, jehož výsledky se nezískávají statistickými procedurami, a který si klade za cíl zjistit pokud možno veškeré jevy vyskytující se ve vybrané skupině a tyto jevy poté interpretovat. (Novotná, Úvod do společenskovedních metod, FHS UK, 2009/2010) Díky volbě kvalitativního typu výzkumu jsem měla možnost skutečně se na výzkumu účastnit, což pro mne bylo důležité díky osobním motivům vycházejícím ze skutečnosti, že jsem členem daného skautského střediska. Tento typ výzkumu mi také pomůže pochopit pocity, motivy a názory jednotlivých účastníků výzkumu, jelikož se orientuje na pochopení smyslu jejich jednání. (Surynek, 2001: 26) Budu se snažit porozumět vedoucím, kteří vedou oddíly ve skautském středisku Willi Líbeznice, a jejich pohledu na roli přírody a aktivit s ní spojených v programu jejich oddílů. Snažila jsem se popsat, jak tento typ náplně programu v rámci svých oddílů chápou a jaký mu přiřkládají význam, a následně jsem se snažila o interpretaci jejich názorů a postojů, které se tohoto tématu týkají.

Jako techniku sběru dat jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor, který se vyznačuje definováním účelu, určitou osnovou a velkou pružností v průběhu celého procesu získávání informací. (Hendl, 2005: 164). Tento typ rozhovoru jsem zvolila proto, že mohu formulované výzkumné otázky v průběhu rozhovoru přizpůsobovat dle potřeby, měnit jejich pořadí a doplňovat je podle toho, jaké odpovědi od účastníků výzkumu získám. Na rozdíl od strukturovaného rozhovoru s uzavřenými otázkami nejsou účastníkům předkládány předem určené formulace odpovědí. (Hendl, 2005: 166) Díky tomu nejsou jejich odpovědi takovými formulacemi ovlivněné a mohou se k položeným otázkám vyjadřovat volněji. Výhodu spatřuji také v možnosti ujistit se, zda účastník výzkumu položeným otázkám porozuměl.

3.3. Výběr a popis vzorku

Pro svůj výzkum jsem zvolila vzorek sevřený v tom ohledu, že všichni účastníci výzkumu, se kterými jsem vedla rozhovory, jsou vedoucími oddílů skautského střediska Willi Líbeznice. Jedná se o účelový výběr, vzorek jsem vybrala s ohledem na výzkumnou otázku. Šetření je účelové, ale zároveň i vyčerpávající, jelikož vybráni byli všichni aktivní vedoucí oddílů daného skautského střediska, a bude tedy prováděno na všech jednotkách, které odpovídají vymezenému výzkumnému problému. Vybraný vzorek je homogenní pouze, co se týče funkce vedoucího oddílu, v ostatních ohledech se jedná o zcela heterogenní vzorek. (Novotná, Úvod do společenskovedních metod, FHS UK, 2009/2010)

3.4. Charakteristika výzkumného souboru

Velikost vzorku tvořilo sedm skautských vedoucích. Jednalo se o tři muže a čtyři ženy, kde třem vedoucím bylo kolem dvaceti let a čtyřem vedoucím bylo kolem čtyřiceti až pětáctičtyřiceti let. Všichni vedoucí v době provedení výzkumu aktivně vedli oddíly ve skautském středisku Willi Líbeznice a měli složené vůdcovské zkoušky. Vedoucí vedli různé typy oddílů lišící se věkovou kategorií a pohlavím členů oddílu. Se svými oddíly se vedoucí scházeli pravidelně.

3.5. Realizace rozhovorů

Na provedení rozhovorů jsme se s účastníky výzkumu předem domluvili. Setkání proběhla na několika místech, s několika vedoucími jsem se sešla na jedné společné venkovní skautské akci, kde jsme měli možnost přejít do vnitřních prostor a mít tak dostatečně klidné místo bez okolního ruchu. S dalšími vedoucími jsem se sešla ve veřejných prostorách, kterými byly poklidnější restaurace a v jednom případě jsem se s vedoucím sešla v klubovně po skončení schůzky jejich oddílu. Rozhovory s účastníky výzkumu jsem nahrávala na diktafon, s čímž všichni účastníci souhlasili.

Před samotným začátkem rozhovorů jsem zopakovala, o čem výzkum pojednává, co je jeho cílem a jaká je jeho předpokládaná délka. Účastníky výzkumu jsem také znovu ujistila, že účast na výzkumu je zcela dobrovolná a mohou ji kdykoli ukončit, a to i v průběhu rozhovoru. Úvod rozhovoru je důležitou částí, kdy je dobré prolomit případné bariéry účastníků výzkumu. Tato část rozhovoru byla v případě mého výzkumu usnadněna tím, že účastníky alespoň částečně znám, a proto ke mně měli větší důvěru, než by tomu bylo u účastníků, které bych neznala vůbec.

Závěr rozhovoru je také významný, v této části je možné získat důležité informace, jelikož účastníci jsou již po celém rozhovoru uvolněnější. (Hendl, 2005: 167) Ke konci rozhovoru jsem sdělila možnost pozdější reflexe ze strany účastníků. Tento dodatečný typ informací sdělených až po určitém časovém odstupu od rozhovoru by mohl být přínosný, účastníci budou mít možnost lépe své odpovědi zformulovat a připravit si je.

3.6. Analýza a interpretace získaných dat

Při kvalitativním výzkumu obvykle probíhají veškeré jeho části současně a vzájemně se ovlivňují. (Hendl, 2005: 146) Analýza v rámci kvalitativního výzkumu prostupuje celý výzkumný projekt a data analyzujeme od prvního dne výzkumu. (Heřmanský, Úvod do společenskovedních metod, FHS UK, 2009/2010)

U rozhovorů se všemi účastníky výzkumu jsem použila komentovanou transkripci, která kromě slovních projevů zaznamenává i projevy nonverbální. Po přepisu

zaznamenaných rozhovorů jsem provedla segmentaci dat, kde jsem data rozdělila do analytických jednotek. Poté jsem pokračovala s analýzou sesbíraných dat, kterou jsem provedla kódováním, jež mi pomohlo tato data popsat. Prováděla jsem dvě úrovně kódování, které rozlišují Miles a Huberman (1994, in Hendl, 2005: 228-229). Nejprve jsem provedla první úroveň kódování, kde jsem přiřadila kódy k jednotlivým úsekům textu a poté jsem provedla druhou úroveň kódování, kde jsem kódy z první úrovně rozdělila do smysluplných kategorií podle témat.

V průběhu analýzy jsem využila také poznámkování, po celou dobu jsem si zapisovala poznámky k jednotlivým kódům, které mi následně pomohly při orientaci. (Hendl, 2005: 229)

Po provedení analýzy jsem se mezi informacemi získanými od jednotlivých účastníků výzkumu snažila nalézt pravidelnosti, podobnosti nebo naopak odlišnosti a vztahy, které jsem mezi nimi našla, jsem následně interpretovala.

Většinu účastníků výzkumu znám a díky této skutečnosti bylo z mé strany potřeba o to větší sebereflexe, aby díky provádění výzkumu ve známém prostředí a se známými lidmi, nedošlo ke zkreslení nasbíraných dat a jejich následné interpretaci.

3.7. Etika výzkumu

Etickou stránku výzkumu jsem ošetřila předem provedeným seznámením účastníků výzkumu se záměrem svého výzkumu, jeho průběhem a využitím nasbíraných dat. Účastníci byli také obeznámeni s možností účast na výzkumu kdykoli ukončit či neodpovídat na nepříjemné otázky. (Hendl, 2005: 155) Před začátkem samotného výzkumu jsem od všech účastníků získala informovaný souhlas. Se všemi získanými daty bude naloženo v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů.

Zajištění anonymity účastníků výzkumu je z hlediska etiky problematické, jelikož výzkum se týká jednoho určitého skautského střediska, jehož název se ve výzkumu objevuje. S touto skutečností byli účastníci obeznámeni a všichni souhlasili, že ve výzkumu budou uvedeny jejich skautské přezdívky popřípadě křestní jména, podle

toho, jak je zvykem dané vedoucí v rámci skautského střediska oslovovat (ačkoliv díky uvedenému názvu skautského střediska i skautských přezdívce lze jména všech vedoucích dohledat). Výzkum se dle mého názoru nezabývá natolik citlivými údaji, aby měli jeho účastníci problém s účastí bez zaručení anonymity, což mi i účastníci sami sdělili, ačkoliv k jistému zatajení či zkreslení informací samozřejmě může dojít.

3.8. Hodnocení kvality výzkumu

Hodnocení kvality u kvalitativního výzkumu je komplikovanější z toho důvodu, že zde získávám velké množství dat od malého počtu jedinců a generalizace na populaci je proto obtížná, v některých případech nemožná. Díky slabé standardizaci má kvalitativní výzkum nízkou reliabilitu, tedy nízkou spolehlivost technik a záruku opakovatelnosti. (Disman, 1993: 287; Surynek, 2001: 62) Zároveň má však potenciálně vysokou validitu, jelikož si mohu určit jasné cíle a postup výzkumu, který mohu průběžně evaluovat a zkoumat tak skutečně to, co chci. (Novotná, Úvod do společenskovedních metod, FHS UK, 2009/2010)

U kvalitativního výzkumu existuje nebezpečí, že validita bude ohrožena. Lincoln a Guba (1985, in Hendl, 2005) tato nebezpečí rozdělují do tří skupin s názvy reaktivita, zkreslení ze strany výzkumníka a zkreslení ze strany účastníků výzkumu. K reaktivitě může dojít z toho důvodu, že přítomnost výzkumníka může průběh výzkumu ovlivnit. Zkreslení ze strany výzkumníka se týká jeho subjektivních teorií a předpokladů či vlastností, které mohou ovlivnit výběr výzkumných otázek, dat i oprávněnost závěrů. Ke zkreslení ze strany účastníků výzkumu může dojít vědomým či nevědomým zatajováním anebo zkreslováním informací. (Hendl, 2005: 148)

Ačkoliv účastníky výzkumu znám nebo jsem se s nimi již alespoň seznámila na nějaké skautské akci, snažila jsem se při rozhovorech udržovat objektivní odstup, neskákat účastníkům do řeči a neovlivňovat jejich výpovědi. Na jednu stranu byla skutečnost, že se s účastníky znám, výhodou, protože rozhovory probíhali uvolněněji a v přátelské atmosféře, často v našem rozhovoru nechyběl smích. Na druhou stranu však mohla právě tato skutečnost znesnadnit získání určitých informací, které by účastníci sdělili spíše neznámému výzkumníkovi, kde by jim tolik nezáleželo na tom,

co si o nich výzkumník pomyslí (nicméně si nemyslím, že bych v průběhu rozhovorů položila nějakou otázku, ke které by účastníci výzkumu takto přistupovali).

4. EMPIRICKÁ ČÁST

V empirické části se věnuji již samotnému skautskému středisku Willi Líbeznice a vedoucím aktivních oddílů, jejichž výpovědi jsou pro tuto část klíčové. Ze získaných rozhovorů poté vyvodím závěry.

4.1. Skautské středisko Willi Líbeznice

Skautské středisko Willi Líbeznice vzniklo v roce 1923, kdy byl dne 28.04. v Líbeznicích založen 1. skautský oddíl. Tento oddíl byl pouze chlapecký a vedl jej Vilém Fromm. O čtyři roky později přebírá vedení oddílu Václav Dobiáš. Díky nedostatku mladších členů se oddíl v roce 1932 mění na klub tzv. „old-skautů“, kde vůdcem i nadále zůstává bratr⁴ Dobiáš. Na počest Viléma Fromma, zakladatele 1. skautského oddílu v Líbeznicích, byl klub old-skautů pojmenován „WILLI“, oficiální název pak zněl: „WILLI“ 77 klub Old-skautů LÍBEZNICE. (*Historie střediska [online]*)

Název klubu oldskautů⁵ se částečně pozměnil na: 77. klub oldskautů „Willi“, v ostatních ohledech ale přetrval dodnes a i když se jeho členové aktivně nescházejí jako ostatní oddíly, je součástí skautského střediska Willi Líbeznice, které je po něm i pojmenované.

Pro účely výzkumu je dobré zmínit, že struktura líbeznického střediska se díky jeho velikosti liší od struktury klasické. Skautské středisko se skládá zpravidla z několika oddílů a každý oddíl se dále skládá z několika družin. Skautské středisko Willi Líbeznice má však oddíly, které se již dále na družiny nedělí a fungují samy o sobě jako družiny (ačkoliv, jak se dále dozvíme z rozhovorů, některé oddíly mají takový počet členů, že by na dvě až tři družiny rozděleny být mohly).

Aktuálně má skautské středisko Willi Líbeznice sedm aktivních a pravidelně se scházejících oddílů, vedoucím střediska je Ing. Vojtěch Ovečka – Lachtan a v roce 2015 má středisko registrováno 140 členů. (*Historie střediska [online]*)

⁴ Je zvykem, že skauti a skautky se mezi sebou oslovují „bratře“ a „sestro“ (pozn. autorky)

⁵ Nyní se výraz „old-skauti“ využívá již bez pomlčky, tedy „oldskauti“ (pozn. autorky)

4.2. Rozhovory

Skupinu účastníků výzkumu tvořili vedoucí skautského střediska Willi Líbeznice, kteří aktivně vedou své oddíly. V rozhovorech jsem se nejprve zajímala o celkové představení oddílů, které vedoucí mají na starosti. Dále mě zajímalo, podle jaké metodologie při vymýšlení programu vedoucí postupují a jaký má program oddílu obsah. Dotazy jsem směřovala také na schůzky a další aktivity oddílu, kde jsem se zaměřila na program týkající se přírody a aktivity s přírodou spojené, přičemž mě zajímalo, jakou roli tomuto typu programu vedoucí přisuzují a jakou roli má tento typ programu aktuálně v daných oddílech.

4.2.1. Oddíly

Moje první otázka byla popisná (viz Příloha 1) a zajímalo mě, jaké oddíly vedoucí vedou.

4.2.1.1. Složení oddílů

Bylo zjištěno, že největší počet členů oddílů činí světlušky a vlčata ve věku 5-11 let, a to jak v počtu oddílů, tak v počtu členů jednotlivých oddílů. Většina oddílů se skládá jak ze světlušek / vlčat, tak ze skautek / skautů, případně je část světlušek či vlčat již starší a tito se letos chystají složit skautský slib a stát se tak skauty a skautkami. Tuto situaci má ve svém oddílu například vedoucí oddílu Stopaři, Fred.

Fred: „...je tam šestka starších vlčat, to budou skauti, ty se teďka chystaj na slib a pak mám šestku mladších vlčat a tři z nich by mohli dělat vlčecí slib.“

Oddíly jsou ve většině případů rozdělené na holčičí a klučičí. Pouze oddíly Pátý oceán, ve kterém jsou benjamínci ve věku kolem šesti let, a poté Turbo, ve kterém jsou naopak nejstarší členové, roveři a rangers, jsou oddíly koedukované.

Zatímco u Pátého oceánu vedoucí Sekki žádný důvod pro spojení holek a kluků neudal, vedoucí oddílu Turbo, Blecha, udala jako faktor, který hrál roli ve spojení holek a kluků, nízký počet členů oddílů, které se tímto spojily.

Blecha: „Před dvěma lety se teprve dali dohromady, byli holčičí a klučičí zvlášť. Pak teprve jsme se rozhodli, protože jich bylo málo, že je sloučíme a tím je namotivujem, protože hold holky a kluci, že jo.“

Počet členů oddílů se různí, od osmi členů v oddíle Amazonky, až po devatenáct členů v oddíle Klubíčka, přičemž oba oddíly se skládají ze světlušek. Takto vysoký počet členů oddílu je již značně hraniční a při nedostatečném počtu vedoucích či jejich pomocníků může ztížit vymyšlení a uskutečňování programu vhodného pro všechny členy oddílu.

Počet členů skupiny⁶ se standardně uvádí mezi pěti až sedmi členy. (*Hlavní principy skautského programu* [online]) Miriam velký počet členů v průběhu rozhovoru za problém neoznačila, nutno uvést, že jí s vedením pomáhá ještě jedna vedoucí.

Shoda ve výpovědích vedoucích nastala ohledně jejich pomocníků – každému někdo s vedením oddílu nebo přípravou programu pomáhá. Faktorem ovlivňujícím toto rozhodnutí je jednoznačně vysoký počet členů ve většině oddílů, jak sám potvrdil Fred v pozdější části rozhovoru, kdy jsem se ho dotazovala na metodiku.

Fred: „...ale ty stezky fakt celkem svazujou, protože s nima nejde pracovat jako s učebnicemi ve škole, protože každé je na jiný úrovni, jinak starej a má jinou stezku a některý se ještě připravujou na slib a některý už na skautskýho nováčka, takže se můžeš dostat do situace, kdy máš na schůzce pět druhů učebnic, který s nima máš možnost probírat a když jseš na to sama, tak to nejde.“

Různí se ovšem typ a počet pomocníků. Někteří vedoucí mají u sebe ještě dalšího vedoucího, se kterým se na vedení oddílu a přípravě programu rovnocenně střídají. Tento případ nastal například v oddíle Turbo, kde s přípravou programu Bleše pomáhají další dva vedoucí. Stejně je na tom vedoucí Ivana s oddílem Štiky. Dále některým vedoucím pomáhá jejich zástupce popř. nadšený rodiče, jak je tomu v případě oddílu Pátý oceán, kde spolu se Sekkim vedou oddíl ještě tři maminky.

Ivana: „My vedem teďko tři vlastně, Veverka a malá Pája, takže se střídáme, kdo může, ale vždycky se snažíme, abysme tam byly aspoň dvě.“

⁶ Ve skautském středisku Willi Líbeznice zastávají oddíly stejnou funkci jako družiny v jiných střediscích, již se na družiny dále nedělí. (pozn. autorky)

4.2.2. Program oddílů

Vedoucích jsem se dále ptala na program, který pro své oddíly připravují. Ve všech oddílech se program skládá z pravidelného scházení se ve formě schůzek, dále pak z různých výprav, které oddíly pořádají individuálně, návštěv obecních a jiných akcí a v neposlední řadě se oddíly také účastní skautských závodů.

4.2.2.1. Schůzky

Všechny oddíly se scházejí jednou týdně, přičemž délka schůzek se mírně liší a je v rozmezí od hodiny a čtvrt, jak je tomu v případě oddílu Pátý oceán, do dvou hodin, jak je tomu v případě oddílu Amazonky. Většina oddílů volí jako délku schůzky standardně hodinu a půl, záleží na preferencích a času vedoucích a také na dostupnosti kluboven. Některé oddíly se scházejí v komunitním centru Archa v Líbeznicích, kde je potřeba si dopředu zarezervovat místo, protože se zde pořádají i jiné aktivity. V tomto ohledu jsou tedy oddíly, které se schází pouze v Arše, omezeny ve výběru délky schůzky.

Schůzky všech oddílů mají určitý řád a jsou rozdělené na části. Výjimkou je pouze oddíl Turbo s nejstaršími skauty, kde se jeho členové nyní schází již jen na oddílových nebo celostřediskových akcích. Postupný vývoj průběhu schůzek tohoto oddílu odůvodňuje jeho vedoucí věkem členů.

Blecha: *„Za začátku, když byli menší, jsme se tomu snažili dát nějaký řád a čekali jsme, až všichni přijdou a ukončovali jsme pokřikem. Ke konci už jsme pokřik vůbec neřešili, to už asi byli moc starý.“*

Tento typ scházení se u nejstarších skautů a skautek je určen jejich věkem a není neobvyklý. I Junák – český skaut, z. s. ve své Výroční zprávě za rok 2014 uvádí, že si tato věková kategorie z větší části určuje program sama. Jako příklady uvádí aktivity zábavné, zaměřené na zájmové činnosti a poznávání nových kamarádů, skautů z jiných středisek i zemí. (Junák – Český skaut, z. s., 2015: 6)

Ostatní oddíly mají ve svých schůzkách určitý řád a na jeho dodržování vedoucí dbají. Liška, která vede nově registrovaný oddíl Amazonky, svému oddílu vymyslela pokřik a nyní má za cíl jej členy oddílu do tábora naučit a zařadit do řádu schůzek.

Liška: „...začínáme se pomalu učit pokřik, vymyslela jsem nám pokřik, ten jsme přibrali až teďka ke konci. Předtím to bylo hlavně o tom vzájemným seznamování a o čem ten skauting je a když už se ta skupinka trošičku stmelila, tak jsme nasadili pokřik, aby ho do toho tábora holky uměly.“

Vedoucí oddílu Klubíčka také udržuje určitý řád schůzek oddílu, rozděluje ji na části a zařazuje pokřik na konec schůzky.

Miriam: „Většinou jsou tedy schůzky rozdělené do tří částí a ukončujeme pokřikem oddílovým.“

Náplň schůzek podle vedoucí oddílu Turbo závisela na prostoru, kde se schůzky uskutečňovali. Pokud byla schůzka v komunitním centru Archa, kde se nachází technika vhodná například k promítání filmů, probíhaly schůzky zejména ve vnitřních prostorách, a pokud byla schůzka v klubovně na Areálu zdraví, kde je příroda na dosah a technika není k dispozici, probíhali schůzky spíše venku.

Blecha: „Když jsme byli v Arše, tak se nám nechtělo ven, a když jsme nemohli být v Arše, tak jsme byli na Arču⁷ a jelikož se nám nechtělo být v klubovně, tak jsme vylezli ven a dělali různé aktivity venku.“

U ostatních oddílů jsou schůzky rozdělené na dvě až tři části, program se vždy skládá z více menších aktivit a nikoli z jednoho tématu na celou schůzku. Vedoucí své rozhodnutí pro zvolení této strategie odůvodňují následovně.

Prvním důvodem je efektivita. Rozdělení schůzek a jejich programu na části má svůj smysl, vedoucí se snaží využít čas a prostor schůzek tak, aby měl pro členy oddílu co největší přínos. Například Liška rozděluje schůzky na dvě části.

Liška: „...máme ty schůzky rozdělené na dvě poloviny, od té doby co je venku hezky, tak je druhá polovina schůzky vždycky venku, takže v té první polovině se vždycky učíme něco z toho nováčka a dovysvětlujeme si to... A ta druhá půlka schůzky venku, to jdeme prostě na hřiště a tam je v podstatě účelem vybit energii...“

⁷ Areál zdraví v Líbeznicích (pozn. autorky)

Ivana odůvodňuje rozdělení schůzky na části a různorodost aktivit tím, že členové jejího oddílu jsou ve věku, kdy nevydrží hodinu a půl (tedy po celou dobu schůzky) sedět. Proto program schůzek rozděluje do více částí.

Ivana: „...na začátku si většinou dáme nějaký hejbací aktivity nebo ještě v té první polovině bejvá něco s učením, abysme se něco z těch skautskejch aktivit naučili, já nevim, vázání uzlů, buzoly, mapy, zdravotověda, co zrovna máme na programu a pak si oni hrozně rádi hrajou hry, takže pak se většinou v té druhý půlce hrajou nějaký hry spíš hejbací, holky nevydrzej hodinu a půl sedět.“

Vedoucí 1. muž také zmiňuje střídání aktivit, z výpovědi vyplývá, že důvod zvolení této strategie je obdobný jako u Ivany.

1. muž: „Většinou to nějak střídáme, na začátku si řekneme nějaký organizační věci, akce co pořádáme, kdy to je, co to je, pak se je snažíme něco naučit, nějaký uzly a tyhle různý naučný věci a na závěr dáme nějakou hru, aby je to bavilo.“

Dle výpovědí vedoucích se střídání aktivit v průběhu schůzky a tedy rozdělení schůzek na tématické části s různou náplní odvíjí od věkové kategorie členů oddílu. Děti v mladším školním věku, kterých je v oddílech skautského střediska Willi Líbeznice většina, dle vedoucích neudrží ještě dlouho pozornost a také nedokážou celou schůzku pouze sedět. Z toho důvodu, aby byl program na schůzkách pro oddíl co nejpřínosnější, volí tuto strategii. Střídání různých typů aktivit potvrzuje také Miriam, která vede oddíl světlušek Klubíčka, a Fred vedoucí oddíl Stopaři, který se skládá z větší části z vlčat.

Miriam: „Ty části se střídají a určitě je jedna nebo dvě hry minimálně, zpívání, něco skautského, historie nebo luštění...“

Fred: „...schůzky probíhají tak, že na začátku si dáme nějakou společenskou hru, fotbal, florbal nebo si házíme míčem anebo vybiku, než se postupně sejdou. A pak je část vzdělávací, kde s nima probereme nějaký témata a na konci je hra, kde využijou to, co se učili anebo nějaká jiná.“

Jak Fred popisuje, díky rozdělení programu na části je pro něj také snazší členy oddílu něco naučit a zopakovat si s nimi probrané téma tak, aby si jej lépe zapamatovali.

V neposlední řadě je důvodem rozdělení schůzek na části také atraktivita, vedoucí se snaží, aby oddíl připravený program a aktivity také bavili, ne aby se jen učili, jak popisuje Miriam.

Miriam: „*Já se snažím, aby to nebylo pořád jen učení suché, protože hodně dětí sedí ve škole a mají nějaké povinnosti a nechtějí se pak jen učit, takže to děláme raději interaktivní formou, aby si z toho radši něco odnesly, než jen zasednout a půl hodiny řešit stezku.*“

Veškeré výše zmíněné důvody pro rozdělení schůzky a střídání aktivit odpovídají konceptu schůzky klasické, vícetematické, kterou uvádí jako jednu z možností Vychodil a Růžička (2001: 16). Stejně tak Cvrček a Růžička (2000: 36) shrnují, že u družinových⁸ schůzek je třeba dbát na střídání činností a her, přičemž vedoucí družiny⁹ by měl v rámci schůzky umět navodit atmosféru, zaujmout, něco předat ale i pobavit.

4.2.2.2. Výpravy a jiné akce

Další otázky směřovaly na výpravy oddílů a účastnění se dalších akcí. Bylo zjištěno, že výpravy pořádají všechny oddíly, liší se ovšem jak jejich obsah, tak typ a četnost. Téměř všichni vedoucí si stanovili za cíl pořádat výpravy s oddílem alespoň jednou za měsíc, některým se to dle výpovědí daří naplňovat lépe, některým hůře. Jedním z faktorů, který ovlivňuje úspěšnost a četnost uskutečňování výprav, je délka existence oddílu.

Většina oddílů existuje již několik let, výjimku zde tvoří oddíl nejstarších skautů a skautek, Turbo, který se dal dohromady před dvěma lety, jak již vedoucí Blecha popsala výše. Ještě novějším oddílem jsou Amazonky, u kterých registrace oddílu proběhla teprve v lednu letošního roku a stejně tak oddíl Pátý oceán, který funguje

⁸ V případě tohoto střediska jde ovšem o oddílové schůzky. (pozn. autorky)

⁹ Zde jde v rámci daného střediska opět o vedoucí oddílu. (pozn. autorky)

prvním rokem. Členové obou zmíněných oddílů patří k těm nejmladším, většinou je kolem šesti až sedmi let, proto v tomto případě při pořádání výprav navíc hrají roli i rodiče členů oddílů a jejich vztah a důvěra ke skautským vedoucím.

Liška: „*Do budoucna bychom těch akcí chtěli víc, ale ono je to o tom, jak je to teď první rok, tak se buduje taky ta důvěra i mezi rodičema a těma vedoucíma, takže je lepší ty akce mít v klubovně a ne na moc dlouho.*“

Sekki: „*Snažíme se jedenkrát měsíčně někam vyrazit na výpravu, ale spíš až teď¹⁰, protože jedeme první rok a oni některý ty rodiče byli taky opatrný.*“

Věk hraje roli při pořádání výprav a jejich četnosti také u již zmiňovaného oddílu Turbo, kde jsou členové nyní ve věku 14-16 let. Pravidelnost výprav ani snaha o pravidelnost ze strany vedoucí dnes již není, dle výpovědi Blechy záleží na samotných členech oddílu, co si vymyslí. Na druhou stranu ale dodává, že alespoň část členů se vídá často i mimo oddíl.

Blecha: „*...ale scházej se, jsou aktivní, je to komunita, která je soudržná. Začalo to tak, že se scházeli vždycky na popud někoho, třeba u Lachtana¹¹. Pak taky holky jako spolužačky se vídaly.*“

Četnost výprav oddílů je také ovlivněna pořádáním jiných akcí. Několikrát do roka se v Líbeznicích pořádají obecní akce, kterých se některé oddíly účastní, popřípadě je pomáhají i organizovat. Příkladem tohoto typu akcí jsou Čarodějnice, Dětský den či posvícení v Líbeznicích, kde má skautské středisko každoročně svůj prostor a provádí pro návštěvníky, hlavně děti, různé aktivity a program. V minulosti například proběhlo i secvičení ohnivě show s dnes již neexistujícím oddílem Šedá perla. (*Historie střediska* [online])

Dalšími akcemi, které ovlivňují četnost pořádání výprav jednotlivých oddílů, jsou celostřediskové výpravy a soutěže pořádané střediskem, na jejichž přípravě se oddíly podílí. Jedním z příkladů těchto akcí, jsou dle vedoucí Ivany, která vede oddíl Štiky,

¹⁰ Na jaře a v létě. (pozn. autorky)

¹¹ Vedoucí střediska Ing. Vojtěch Ovečka. (pozn. autorky)

každoročně pořádané soutěže jako Kuličkiáda a Fifkův závod¹², které jsou ve středisku již tradicí.

Ivana: „*Na výlety jezdíme občas, pak jsou celostřediskový akce, to je buď výlety nebo tady ty Kuličkiády, Fifkiády a takový a vyvrcholí to tím táborem. Chtěli jsme plánovat každé měsíci, aby byla jedna akce, ale úplně to nevyjde, když jsou tam pak ty celostřediskový akce a víkendů je málo.*“

Typ výprav a jejich obsah závisí zejména na počasí. Všichni vedoucí se shodli, že při vymýšlení výprav je počasí zásadní a od něj se odvíjí obsah výprav, jak popisuje Ivana.

Ivana: „*Když je hezky v létě, tak radši do přírody a přes zimu pak spíš takový ty aktivity do Prahy no.*“

Pokud je tedy počasí přívětivé, snaží se vedoucí podnikat výpravy do přírody nebo na památky. Vedoucí Ivana a Liška vzpomenuy nedávný výlet na hrad Kost, kterého se účastnily všechny světlušky ze střediska.

Ivana: „*...ted' třeba jsme jely na Kost, a když jedem do přírody, tak je cílem se jednak projít, aby se trošku utužily fyzicky, pak aby se utužila parta, ty holky spolu byly delší dobu, než jen tu hodinu a půl na schůzce, a oni se pak i jinak projevují a pozná se, kdo je hodnější nebo zlobivější.*“

1. muž se také se svým oddílem snaží podnikat výpravy do přírody, jak jen to počasí dovolí. Pokud je zima, vymýšlí vedoucí výlety primárně do vnitřních prostor, jako jsou muzea nebo plavecký bazén.

1. muž: „*Většinou jedeme někam do přírody někam pod stan nebo vyrazíme do nějakýho muzea, to bývá jednodenní a většinou v Praze.*“

Miriám vysvětluje, že výpravy jejího oddílu jsou koncipovány na poznávání okolí. Zdůvodňuje to zejména věkem členů oddílu.

¹² Fifkův závod se pořádá na počest bratra Miroslava Jelínka přezdívaného Fifek. (pozn. autorky)

Miriam: „Snažíme se, aby začaly poznávat okolí, a zatím zjišťujeme, jak umí chodit...“

Fredovi se kromě jednodenních výprav po okolí daří s oddílem uskutečňovat i výpravy s přespaním, které do programu zahrnuje jednou za půl roku.

Fred: „...snažíme se chodit po okolí, aby věděli, co je za vesnicí, takže už jsme spali na Beckově, na Skalách a teďka jsme dělali poslední výpravu velkou na kolech a dojeli jsme až k soutoku Labe a Vltavy, abysme zjistili, kde končí cesta...“

Celkově Fred výpravy s oddílem shrnuje následovně:

Fred: „Většinou teda chodíme po okolí, a když jedeme do Prahy, třeba při přípravě na Prahu plnou strašidel¹³, tak tam rovnou jdeme ještě třeba do muzea nebo tak něco.“

4.2.2.3. Závody

Jak už Fred popsal výše, vedle vlastních výprav se se svým oddílem účastní také závodu Praha plná strašidel. Tento závod spočívá v hledání strašidel v ulicích Prahy, přičemž jména ulic jsou zašifrovaná a soutěžící si také musí umět poradit s mapou, podle které ulice hledají. Na tento závod se kromě oddílu Stopaři, který vede Fred, připravují také Klubíčka, jež vede Miriam. Miriam zároveň shrnuje náplň akcí svého oddílu.

Miriam: „Pak jsou taky akce jako Praha plná strašidel, které organizuje někdo jiný a kde reprezentujeme to naše středisko. Většina našich akcí je venku nebo jdeme na památky, takže aby něco viděly a taky se trochu prošly.“

4.2.3. Metodologie

V další části rozhovoru jsem se zajímala o výchovnou metodu, podle které své oddíly vedoucí vedou. Většina vedoucích hovořila o využívání Nováčků a Stezek¹⁴, berou je

¹³ Jedná se o skautský večerní orientační závod, který se koná každoročně v lednu. (pozn. autorky)

ovšem spíše jako inspiraci, kde si vyberou tematiku či program, který se jim líbí. Program oddílů nevyhází striktně z těchto materiálů skautské výchovné metody, vedoucí využívají i jiných způsobů. Proč tomu tak je, vysvětluje Fred:

Fred: „...ty Stezky mě úplně zničili. Tam jsou vlastně témata, který s nima máš projít, a tam jsou ty úkoly konkretizovaný a nutí tě to nad těma Stezkama sedět.“

Navíc v závěru otázky dodává, že práce se Stezkami je na schůzkách jeho oddílu náročná z důvodu velikosti oddílu a různého věku členů. Může se dostat do situace, kdy by na schůzce měl pracovat s pěti různými učebnicemi, což dle něj není reálné.

Liška si naopak Nováčka chválí, pro její oddíl Amazonky, kde je osm světlušek, je šikovným pomocníkem pro seznámení členů oddílu se skautingem a jeho ideály.

Liška: „Tak my jedeme hodně podle toho nováčka, ten nováček se nám líbí a myslím, že je udělanej opravdu hezky... V tom nováčkovi je to všechno hravou formou a jsou k tomu krásný obrázky, na zákony tam byly i básničky, písničky.“

Ivana ve svém oddílu využívá Nováčka a Stezky jak pro světlušky, tak pro skautky, jelikož má v oddílu zastoupené obě kategorie.

Ivana: „Jsou ted'ko udělaný nový stezky pro světlušky a pro skautky, novej výchovnej program vlastně, takže se snažíme podle toho ject... Většinou vycházíme s těch stezek, pak se snažíme plnit ještě nějaký odborky¹⁵, což se na schůzkách těžko stíhá.“

Také Sekki ve svém oddíle koedukovaných benjamínků využívá pomůcek vycházejících ze skautské výchovné metody¹⁶. Při vedení oddílu Sekkimu pomáhají především rámcově a jako inspirace při vymýšlení programu, striktně podle těchto pomůcek ale nepostupuje.

¹⁴ Nováček je průvodce vstupem do oddílu pro světlušky a vlčata, kde je srozumitelnou a zábavnou formou představován skauting. Stezka se skládá z Nováčka a tří stupňů, které mohou členové oddílu plnit. Existují také obdobné verze Nováčka a Stezky pro děti ve skautském věku, kde Stezky mají čtyři stupně. (*Program* [online])

¹⁵ „Odborky“ je zkrácený název pro skautské odbornosti, které mohou dle svých preferencí členové oddílu plnit. Po úspěšném splnění podmínek si mohou danou odborku našít na svůj kroj (viz Příloha 12). (pozn. autorky)

¹⁶ U nejmladší věkové kategorie nemají vedoucí k dispozici Nováčka a Stezku, ale pracovní listy, které obsahují náměty různé aktivity pro děti včetně návodů, a dále pak Pěšinku pro benjamínky, což je leporelo sloužící jako motivační deníček, kam si děti za splnění úkolu lepí obrázky zvířat. (*Program* [online])

Sekki: „Snažíme se vycházet a velkým pomocníkem je ta pěšinka benjamínků, ale většinou si z toho vyzobeme jen to nejlepší a zbytek si doděláme.“

Přesně opačný názor, než ostatní vedoucí, má 1. muž, který zastává názor, že vedoucí by měl vést oddíl podle sebe a mít program spíše ze své hlavy a čerpat z vlastní zkušenosti. Argumentuje tím, že každý oddíl je jiný a má jiné potřeby. Z toho důvodu se nechce při vedení oddílu nechat svazovat obsahem Nováčka ani Stezky, které jsou, jak už Fred poukázal, příliš konkrétní.

1. muž: „Podle metodologie to nebereme vůbec právě, jedeme podle toho, co nás napadne. ...mě se třeba slovo metodologie a tohle to nelíbí a já myslím, že zrovna u toho skautingu je dobrý, když ten vedoucí to má trošičku ze svojí hlavy a vede to podle sebe a ne že by se striktně držel podle toho, co si napíšou někde v ústředí nebo na něčem takovém. Každý oddíl je jiný a potřebuje něco jiného, takže rozhodně je dobrý se přiklonit k té zkušenosti toho vedoucího a i k tomu, co ty děti baví.“

Zvláštním případem je opět oddíl Turbo, kde ze začátku existence oddílu vedoucí nepostupovali podle žádné výchovné metody. Jako hlavní cíl si stanovili dva nově spojené oddíly stmelit a jako prostředek zvolili zábavné aktivity, které neměli žádný další cíl.

Blecha: „V podstatě celý ty dva roky byl takovej hlavní výchovnej cíl, abysme je sloučili, ty programy byly hodně stmelovací, kolektivní hry a výjezdy někam a pak až teprve se cílovalo, vymýšlelo... Ze začátku to bylo vyložene na to, aby je to bavilo, jak jsme je slučovali. Pak se lišily naše záměry, jak jsme byli tři. Já jsem se pak snažila tam protlačit nějaký ty body stezky, ale ne samozřejmě nějak očividně a nějaký jako programy a vymejšlet ty programy, aby měly nějaký cíl.“

Jako problematickou Blecha popisuje skutečnost, že ve vedení oddílu a přípravě programu se střídali tři vedoucí. Sama se snažila do programu oddílu Stezku zakomponovat, ale právě díky střídání vedoucích a jejich programů se v oddíle většinou skončilo u programu, který byl pouze pro zábavu.

Blecha: „Já jsem se pak snažila tam protlačit nějaký ty body Stezky, ale ne samozřejmě nějak očividně a nějaký jako programy a vymejšlet ty programy, aby

měly nějaký cíl... Většinou jsme se ale nějak střídali u přípravy schůzek a výsledek byl takový, že se to často semlelo a byly jenom takový ty programy pro zábavu no.“

4.2.4. Zdroje

Poslední obecnější otázka se týkala zdrojů, ze kterých vedoucí při přípravě programu pro oddíl čerpají. Bylo zjištěno, že všichni vedoucí využívají podobných typů zdrojů, které ale využívají v různé míře a podle svých preferencí. Zajímavostí je, že všichni uvedli mezi zdroje také internet, který využívají jako doplněk k dohledávání her a zábavných aktivit.

Blecha čerpala při tvorbě programu především z kurzů, které absolvovala a ze svých zkušeností, co sama zažila ve věku členů jejího oddílu. Podobné zdroje uvedla i Liška, která navíc zmínila Nováčka, který je jí při tvorbě programu mimo jiné inspirací. Sekki uvedl jako inspiraci pomůcky pro benjamínky, tedy pracovní listy a Pěšinku a poté již zmíněný internet.

Blecha: *„Já jsem byla docela hodně aktivní vedoucí a absolvovala jsem různé kurzy, takže jsem čerpala hodně z těch kurzů.“*

Liška: *„Tak vlastně z nováčka a plus jako ze zkušeností, co člověk posbíral obecně z různých táborů a prací s dětmi, jako nedá se říct, že bych prostě měla nějakou konkrétní knížku, ze které pracuju.“*

Sekki: *„Čerpáme buďto z té Pěšinky, pracovních listů, internetu nebo si vezmeme nějakou notoricky známou hru a přizpůsobíme ji tomu námětu prostě.“*

Ivana oproti tomu dává přednost klasickým knižním titulům a Fred velké množství materiálů, které stále doplňuje, zdědil.

Ivana: *„Buď jsou to přímo skautské knížky, taková ta řada, co vyšla hned v 90. letech, Skautské prameny. Anebo jsou nejlepší takový ty Encyklopedie her od Zapletala, v přírodě, ve městě a na hřišti...“*

Fred: „Mám takovou krabici doma, jsem ji zdědil po Mikym¹⁷, takovej základ, a to tam různě doplňuju a vyměňuju, mám tam různý složky – šifry, mapy, historie.“

4.2.5. Program v klubovně x program venku

V další části rozhovoru jsem se zaměřila na kritéria atraktivity programu pro oddíl, jaká je případná motivace u neoblíbených programů a zda vedoucí při realizování programů provádějí nějaké kompromisy.

4.2.5.1. Atraktivita programů

Z výpovědí vedoucích jednoznačně vyplývá, že atraktivita daného programu se odvíjí zejména od věku členů oddílů a dále pak od schopností vedoucích program podat tak, aby atraktivní a zábavný pro oddíl byl. Důležitá je pestrost, jak dokládá Fred.

Fred: „Takže se snažím dělat pestřej program, protože v dnešní době není oddíl zaměřenej jenom na pobyt v přírodě, všechny děti se zajímaj o různý věci. Každopádně se snažíme mít celkovej přehled...“

U světlušek a vlčat, která jsou ve věkové kategorii 6-11 let, je potřeba připravovat pestrý program, který má spád a kde se rychle a vhodně střídají jednotlivé výchovné metody a činnosti. Tento program by se měl ideálně skládat z přibližně 20 minutových úseků, jelikož děti většinou nevydrží delší soustředění. (Břicháček a Růžička, 2000: 25) S tímto konceptem se všichni vedoucí, kteří danou věkovou kategorii vedou, ztotožňují.

Zastoupení her a jejich význam potvrzuje také Miriam. Hry u ní v oddíle nesmí chybět, jelikož holčičky, které vede, jsou ve věku, kdy jsou hry na denním pořádku.

Miriam: „Tím, že tam máme i mladší holky, některé nejsou ani ve světluškovském věku, tak je to ze začátku hodně formou her, protože jsou nevyhrané a k tomu skautskému se snažíme postupně propracovávat, ale je to všechno tou zábavnou formou.“

¹⁷ Jedná se o vedoucího osmého oddílu střediska Willi Líbeznice, oddíl Oldskautů, který se aktivně neschází. (pozn. autorky)

Miriam zjistila, že členy oddíl, který vede, baví vymýšlet si pro sebe navzájem vlastní program, krátké hry. Jedná se o zajímavou aktivitu, která se v jiném oddíle neprojevuje.

Miriam: „*Už je to možná půl roku, možná déle, co jsme zjistily, že si holky baví, když si samy něco vymyslí a připraví, vymýšlí hru, odměny a fakt je to baví, i když někdy není jednoduché vysvětlit tu hru všem holkám, ale motivace připravit něco pro ostatní je.*“

Atraktivita programu v oddílu Turbo se odvíjela od věku členů oddílu. Jak již bylo řečeno výše, když byl oddíl v komunitním centru Archa, kde byla technika, oddílu se přirozeně nechtělo jít ven, ať už šlo o jakoukoli aktivitu. V Arše si mohli promítat filmy a to jim bylo bližší, s tím měli větší zkušenost a více je to tedy bavilo.

Pokud se stane, že je nějaký program pro oddíl méně atraktivní, snaží se většina vedoucích členy oddílu motivovat a připravit oddíl tak, aby je neoblíbená témata zaujala. Důležité je dle vedoucích pochopit, proč to oddíl nebaví a podle toho reagovat, jak popisuje Fred.

Fred: „*To je o tom to vydržet a je potřeba si v hlavě srovnat, že to je normální, že se na to třeba těšej, ale jenom chtěj bejt zajímavý pro ten svůj kolektiv.*“

4.2.5.2. Motivace

Motivace je důležitou součástí každého programu oddílu. Vedoucí se snaží členy oddílu motivovat jednak předem, aby měli jistotu, že bude mít připravený program kladnou odezvu, a jednak se někteří vedoucí snaží motivovat v případě, kdy se program nesetká s takovou odezvou, jakou vedoucí zamýšleli. Faktorem ovlivňující motivaci členů oddílu je dle výpovědí věk a poté samozřejmě způsob podání programu.

Liška: „*V tomhle mladším školním věku jdou děti namotivovat a strhnout téměř ke všemu, to je velká výhoda. Nesetkala jsem se s tím, že by kvůli něčemu vyloženě reptali, i když někdy třeba v půlce programu uvnitř už říkají, že by chtěly jít ven.*“

Ivana: „*Ono spíš záleží, jak se jim to podá. Když se nadchnou, tak je baví jakákoli činnost, třeba kluky standardně to poznávání rostlin nebaví, ale holky k tomu mají víc sklony, ale když se jim to podá ta, aby je to bavilo, tak jsou z toho nadšený a baví je to, že jo.*“

Fred dokonce pozměnil celý koncept schůzek, aby členy oddílu více motivoval.

Fred: „*A letos jsme udělali schůzky úplně bez bodování, že vlastně je neposuzuju bodama, ale vyhrávaj třeba nejradši bonbóny, takže když maj něco za úkol a věděj, že za to je ten bonbon, tak je to pro ně největší motivace, protože ty body nejsou motivací...*“

Dále Liška dodává, že její oddíl je ve věku, kdy jsou hrozně rádi venku, takže část schůzky s hrami venku působí značně motivačně. Amazonky vědí, že čím dřív dodělají program v klubovně, tím dřív si budou moci jít ven hrát.

4.2.5.3. Kompromisy

Určitý kompromis při programu na schůzkách provádí téměř všichni vedoucí. Důvodem kompromisů je skutečnost, že každý oddíl je jiný a nelze vyhovět všem. Členové oddílu se liší jak věkově a pohlavím, tak individuálními zájmy a preferencemi. Určité kompromisy v programu provádí také Miriam.

Miriam: „*No určitě, to určitě jo, protože ono je každý oddíl jiný, je to živý organismus a člověk podle toho nastavení oddílu to přizpůsobuje. Samozřejmě nemůžu úplně všechno vypustit, i když jim to není příjemné, nebo je to negativní, protože v životě taky musí překonávat překážky...*“

Většina vedoucích shodně vypověděla, že pokud oddíl nějaký program nebaví, snaží se jej prezentovat takovou formou, aby byl pro něj byl co nejstravitelnější. Pokud se jedná o zábavný typ programu, hru či tvoření, vedoucí jeho neatraktivitu řeší případným zkrácením nebo úplnou změnou programu.

1. muž: „*Kdyby je nějaký program nebavil, tak bych měl nějakou záložní alternativu, kdyby to byla hra, kdyby to bylo něco, se měli třeba něco naučit, tak bych zkusil třeba trochu pozměnit ten program...*“

Pokud se program týká skautské tematiky, kde je cílem vedoucích oddílů něco předat, snaží se vedoucí tyto programy úplně nevynechávat, ale prezentovat takovou formou, aby je to mohlo i bavit.

Ivana: „...když vidím, že je to opravdu nebaví, tak se snažím to jako zkrátit na minimum nebo to vymyslet právě nějakou formou, která by je mohla bavit, třeba zdravotědu, abysme to jen suše nepopisovali...“

U benjamínků Sekki neřeší, zda je program, který se neujal zábavný nebo spíše vzdělávací, pokud děti nebaví, již jej do programu příště nezařadí vůbec.

Sekki: „...pokud se něco neujalo, že to nevzali nebo to bylo moc náročný, tak už jsme to příště nezařadili bez ohledu na to, o co šlo.“

Vedoucí oddílu nejstarších skautů jako jediná uvedla, že jedním z faktorů pro provádění kompromisů byli i sami vedoucí. Mohla za to skutečnost, že se na vedení podíleli tři a všichni ještě studovali, takže neměli tolik času se oddílu věnovat. Pokud připravený program nebyl pro oddíl atraktivní, tak se vedoucí oddílu spíše podřídila a místo vzdělávacího programu tak často měli program zábavný.

Blecha: „Tak nejenom kvůli těm dětem, ale i kvůli těm druhým vedoucím no. Kdyby bylo na mě, tak jako bysme víc dělali ty aktivity v přírodě, ale takhle jsem věděla, že je pro ně víc atraktivní dělat něco vevnitř, zábavnější věci a tak, takže jsem jim víc podlehla...“

Opačný postoj zastává Fred, který si kompromisy nepřipouští.

Fred: „Když je to nebaví, tak je to věc, kterou musím obejít a musím najít jakoby styl, jak jim to podsunout, aby nepochopili, že je to to, co nechtěli dělat.“

Otázku ohledně kompromisu jsem vedoucím položila až úplně na závěr (viz Příloha 1), kdy už byli po celém rozhovoru a otázkách rozmluvení, aby se mi podařilo získat podrobnější odpověď. Na druhou stranu si uvědomuji, že díky formulování otázky a právě skutečnosti, že tato byla položena až závěrem, mohli být odpovědi vedoucích částečně ovlivněny. Někteří využívali u této otázky částečně témata, kterých se

dotýkali otázky předchozí. Pokud bych jim tyto otázky dříve nepoložila, je diskutabilní, zda by uvedená témata sami zmínili.

4.2.6. Vnímání přírody a její význam v rámci oddílu

V další části otázek mě zajímalo, jak často a v jaké formě vedoucí zařazují do programů pro oddíl program v přírodě a program s přírodní tematikou. Dotazovala jsem se také na atraktivitu tohoto typu programu, nicméně si zpětně uvědomuji, že jsem při dotazování opomněla rozlišit atraktivitu programu v přírodě a programu obsahující přírodní tematiku, který se v přírodě nutně konat být nemusí.

4.2.6.1. Program v přírodě

Pobyt v přírodě je jedním z hlavních prostředků skautské výchovné metody, vztah k přírodě je pro skauting důležitou hodnotou, kterou ctí. (*Hlavní principy skautského programu* [online]) S tímto tvrzením se vedoucí oddílů ztotožňují.

Program oddílů, který probíhá v přírodě, se odvíjí od ročního období a aktuálního počasí. Jak již bylo řečeno u otázek týkajících se rozdělení schůzek na části, všechny oddíly tráví alespoň část schůzky venku, pokud jim to počasí dovolí. Výjimkou je zde oddíl Turbo, kde je díky věku a preferencím členů atraktivita vnitřních prostor s technikou větší, než u venkovních aktivit v přírodě.

Faktorem, který ovlivňuje náplň programu v přírodě, je jednoznačně věk členů oddílu, a dále také preference vedoucího. Díky věku dětí zařazují vedoucí do venkovního programu především hry, které nesmí na žádné schůzce chybět. Oblíbené jsou mezi dětmi také hry se stanovištěm a plněním úkolů. Úspěšnost tohoto typu programu je dle vedoucích daná skutečností, že děti baví se mezi sebou porovnávat, jsou ve věku, kdy jsou soutěživé.

Fred: „...oni maj hrozně rádi takový ty cestovací hry, kdy prostě přijdou na stanoviště, něco tam najdou, musej to rozluštit nebo tipnout, co je správně a potom se to s nima dá zpětně projít, je zajímavá, jestli to trefili...“

Všichni vedoucí vyzdvihují význam letního tábora, kde jsou oddíly v přírodě po celou dobu. Tábor berou jako vyvrcholení programu a díky prostředí mohou s dětmi dělat aktivity, které jinde nejsou možné. Také lze díky přírodě na děti více působit, prohlubovat u nich vztah k přírodě a skrze něj naplňovat skautské hodnoty. Využití přírody jako prostředku popisuje i Fred.

Fred: „... největší kontakt s přírodou mají ale na táborech, kam většina kluků jede, a tam ani není důležitý být v té přírodě, ale využít to prostředí přírody, aby se tam naučili žít v nepohodlných podmínkách...“

Názory vedoucích na tábory a jejich využití pro oddíly zcela korespondují s Jirouškem a Fischerem (2002: 45), kteří letní tábor popisují také jako vyvrcholení celoroční činnosti oddílu. Výhodu pak spatřují v možnosti využití přírodního prostředí k různým výchovným hrám a umožňuje také poznávání přírody, tedy ekologickou výchovu. Pro vedoucí je tábor skvělou příležitostí, kde mohou na členy svého oddílu výchovně více působit, než je tomu u běžných schůzek.

4.2.6.2. Program s přírodní tematikou

Náplň programu s přírodní tematikou vedoucí vybírají podle několika faktorů. Za prvé využívají pomůcky skautské výchovné metody jako je Nováček a Stezka, ze kterých se při tvorbě programu inspiroují. Dále čerpají z vlastních zkušeností a z vlastních preferencí.

Nejčastějším typem programu jsou tzv. „poznávačky“, kde se oddíly učí poznávat různé listy stromů, rostliny ale i zvířata a jejich stopy. Nutno dodat, že tento program lze provádět jak uvnitř klubovny, tak venku v přírodě. V některých případech jej vedoucí využívají ke zpestření oddílových výprav, kde děti cestou v průběhu výpravy poznávají např. rostliny.

Ivana: „Teďko holky bavilo, když jsme je učily poznávat rostliny, kytky a stromy, Pája jim vymyslela, že budou dělat i herbář, takže si sušily kytičky, to je docela bavilo. I třeba se snažíme, aby třídily odpadky, a vysvětlujeme, co mají kam dávat a netrousily za sebou na výletech odpadky.“

Liška: „...se jim snažíme dávat nějaké ty poznávačky přírody, když jsme měli ty zákony, tak jsme jim říkali, co by světluška neměla dělat, takže takové to odhazování odpadků do přírody...“

Všichni vedoucí se shodují na cíli tohoto typu programů, kterým je primárně získání vztahu k přírodě, který se snaží u dětí rozvíjet a dále skrze něj výchovně působit. Dalším cílem je poté příprava na skautské závody, které se konají jednou za dva roky.

4.2.6.3. Role a přínos těchto programů dle vedoucích

Poslední část rozhovoru se týkala přínosu programů v přírodě a týkajících se přírody, dotazovala jsem se vedoucích, jakou roli podle nich příroda v programu oddílu má.

Jak již bylo řečeno, vedoucí se snaží skrze program zaměřený na přírodní tematiky a program nacházející se přímo v přírodě vytvořit mezi členy oddílu a přírodou vazbu. Důležitost této vazby vysvětlují často na příkladu bodů Stezky, jak to uvedla např. Blecha nebo Ivana ohledně skautské výchovné metody.

Blecha: „...je to krásně vidět třeba v tý Stezce. Tu přírodu znát, poznávání tý přírody, prostě to vnímání tý přírody, ta hodnota, to, že se v ní umí chovat. Aby v ní byl člověk kompetentní, když někam vyjede, takhle mi ta příroda přijde v tomhle důležité, ve všech těchto ohledech.“

Ivana: „Je to i základní princip tý skautský výchovy, ta příroda, myslím, že je to tam jako jedna z nejdůležitějších složek vlastně.“

Liška spatřuje výhodu vztahu dětí k přírodě mimo jiné v usnadnění vysvětlení, proč je přírodu třeba chránit a určitým způsobem se v ní chovat. Díky styku s přírodou to snáze pochopí a později také uvedou do praxe.

Liška: „...snažíme se, aby oni si k ní získali nějaký vztah, jako máme my, od malička jsme v tom skautingu vedený k tomu, že ta příroda je pro nás důležitá, že bysme ji

neměli ničit a nějak bysme se k ní měli chovat, takže to se snažíme vstěpovat i těm holčičkám.“

Samozřejmým přínosem je pro všechny vedoucí skutečnost, že děti stráví nějaký čas v přírodě. Odůvodňují to zkušeností s dnešní generací dětí, které všeobecně mimo vnitřní prostory netráví tolik času.

1. muž: *„...myslim, že pro ty děcka je dobrý, když prostě vylezou aspoň jednou tejdně od toho počítače nebo od tý televize a dělaj aspoň jednou něco jinýho...“*

Při popisování role přírody v programu oddílu se vedoucí zmínili také o hře jako prostředku k nějakému cíli, např. poznání přírody. Důležitost hry jako takové popisují i Vychodil a Růžička (2001: 55), berou ji jako jeden z nejdůležitějších a také nejúčinnějších výchovných prostředků. Dělí hry na nahodilé a záměrné, které sledují určitý cíl. Právě druhý typ her by měl v programu převažovat, vedoucí by jimi měli sledovat určitý cíl jako např. rozvoj spolupráce, kreativity či tělesné zdatnosti.

Blecha si zpětně uvědomuje, že v programu pro oddíl využívala zejména her nahodilých bez dalšího cíle. Když tedy s oddílem byla v přírodě a prováděli nějakou aktivitu, byla příroda pouze jakousi kulisou, hřištěm.

Blecha: *„My jsme se věnovali spíš jako nějakým zábavným programům a jestli, tak příroda byla často jenom jako prostředek a ne jako že cíl, ať si uvědoměj hodnotu přírody a tak, takže jako taková zážitková replika... jsme vyváženě nereflektovali, že ta příroda tam je taky a že je důležitý se jí nějak dotýkat. Ven jako na chůzkách šli, ale bylo to jen jako hra, ne že by to bylo třeba o ochraně přírody a tak, příroda jako hřiště prostě.“*

Využívání přírody pouze jako určitého pozadí pro hry se snaží cíleně vyvarovat Fred, podle kterého je interakce s přírodou klíčová pro pochopení důležitosti její ochrany.

Fred: *„... (snaží se) aby příroda kolem nich nebyla jen kulisu, ale aby byli i její součástí, aby věděli, proč ji mají chránit, proč ji maj znát.“*

U benjamínků přínos programu v přírodě a s přírodní tematikou není dle Sekkiho velký. Faktorem, který ovlivňuje významnost přínosu je v tomto případě

jednoznačně věk členů oddílu. Nyní se program oddílu týká hlavně všeobecných základů a běžných návyků.

Sekki: „...oni se učej v podstatě ty základy. My třeba dlouhou dobu a ještě v podstatě furt s tím bojujeme, je to takový to odhazování těch papírků a je to těžký je to odnaučit... Oni opravdu v tomhleto věku se ještě učej takový ty běžný návyky ještě a ty s nima pilujeme. Ta příroda je tady jako bonus, že s nima někam jedeme, ale nijak zvlášť to s nima neprobíráme.“

Vedoucí oddílu Klubička závěrem shrnuje přínos programu týkajícího se přírody celkově v rámci života a řešení problémů.

Miriam: „...určitě by měli přírodu nějak poznat, ale tak nějak se naučit existovat a poradit si, ono jde i tak nějak o celkový vztah k životu a problémům, které ten život přináší... Nikdy jsem to nebrala tak, že by to měly být jen poučky, jak se které stromy jmenují, ale spíš se umět v tom lese chovat, umět si poradit s určitými věcmi. Ono se to nezdá, ale do toho života se to promítá hodně.“

Přínosem tedy nejsou jen nabyté znalosti a provádění programu na čerstvém vzduchu, ale také budování vztahu mezi členy oddílu a přírodou a interakce s prostředím. Obojího vedoucí využívají dále pro rozvoj svých oddílů.

5. ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala otázkou, jaké faktory ovlivňují obsah programu, který pro své oddíly připravují vedoucí skautského střediska Willi Líbeznice a jakou roli má dle vedoucích v programu oddílu příroda a aktivity s přírodou spojené. Cílem mé práce bylo zmapovat a porozumět motivům, na základě kterých vedoucí program pro své oddíly vytvářejí.

Svůj kvalitativní výzkum jsem prováděla formou polostrukturovaných rozhovorů, kde účastníky výzkumu tvořilo sedm vedoucích, kteří aktivně vedli oddíly v daném skautském středisku, aktivní vedení bylo také mým kritériem pro výběr vzorku.

Z mého výzkumu vyplynulo, že program, který vedoucí připravují, závisí na několika faktorech. Prvním a nejzásadnějším faktorem je věk členů oddílu. Jestliže jsou členové oddílu mladšího školního věku, zařazují vedoucí do programu velké množství her a pokud chtějí oddílu i něco předat, je to vždy interaktivní a zábavnou formou. Toto zjištění odpovídá odborné literatuře, která je v empirické části práce uvedena.

Vedoucí se snaží vymýšlet program oddílu tak, aby členy oddílu zaujal. Již při tvorbě programu si tedy uvědomují významnost atraktivity programu a berou ji v potaz. Pokud hrozí, že by program členové oddílu nemuseli zcela ocenit, snaží se vedoucí oddíl různým způsobem motivovat. Vedoucí Fred např. využívá hodnocení programu schůzek formou bonbónů, které dle něj oddíl motivuje daleko více než pouhé body. Dále ze získaných dat vyplynulo, že většina vedoucích reaguje na nelibost určitého programu ze strany oddílu jeho zkrácením, pozměněním anebo úplnou změnou programu. Tuto úplnou změnu nicméně provádí pouze u programu, který neobsahuje žádné výchovné prvky, ale pouze hry. Výjimku zde tvoří opět vedoucí Fred, který trvá na daném programu i přes nelibost oddílu, a snaží se jej namotivovat, jak bylo popsáno výše.

Pokud jsou členové oddílu starší, obsah programu a způsob vzdělávání se náležitě mění. V rámci skautského střediska Willi Líbeznice existuje jeden oddíl starších

skautů a skautek neboli roverů a rangers, kde se ovšem náplň programu nyní řídí zcela dle preferencí členů oddílu a tento je zaměřen jen na zábavu a vyplnění volného času s přáteli. Vedoucí oddílu si tento problém zpětně uvědomuje a ví, z jakých příčin k této situaci došlo.

Z dat, která jsem od vedoucích získala, dále vyplynulo, že dalším faktorem ovlivňujícím obsah programu je roční období, počasí a místo, kde se schůzka koná. Přes zimu se program koná převážně ve vnitřních prostorách nebo jezdí vedoucí s oddíly na akce jako je např. návštěva muzea, kde jsou opět uvnitř. Od jara do podzimu, když je přívětivé počasí, se vedoucí snaží s oddíly trávit co nejvíce času mimo klubovnu, v přírodě. Buďto vymýšlejí program, který se uskutečňuje v blízkosti klubovny jakožto součást programu schůzky oddílu anebo s oddíly vyráží na výpravy, kde většinou chodí s dětmi po okolí nebo navštěvují památky. Část programu probíhá uvnitř klubovny a skládá se z více menších částí, kde alespoň jednu část tvoří skautské ideály. V této části programu schůzek je zahrnuta i výchova o přírodě a její ochraně, přírodní tématické se tedy oddíly věnují, i při programu, který je uskutečňován ve vnitřních prostorách.

Dle získaných dat vyplývá, že výchovný program schůzek, který se konal uvnitř klubovny, ve většině případů vychází z pomůcek skautské výchovné metody, kterými jsou Nováček a Stezka. Někteří vedoucí využívají těchto pomůcek více, někteří méně, všichni až na jednoho se z nich ovšem minimálně inspirují. Výjimku tvoří pouze vedoucí oddílu Vlci, který celý program oddílu koncipuje pouze ze svých nápadů a zkušeností.

Účastníci výzkumu uváděli, že si uvědomují roli přírody v programu oddílů. Tato role je opět závislá na věku členů oddílů. U dětí předškolního věku je většina aktivit formou hry, příroda tedy v takovém programu hraje roli hlavně jako hřiště a je prostředkem k provádění různých aktivit. Vedoucí nicméně zařazují i aktivity, kde je příroda jako cíl, jako příklad uváděli nejčastěji poznávání rostlin a stromů v přírodě. Z poskytnutých rozhovorů vyplynulo, že role přírody je dle vedoucích důležitým výchovným prostředkem, skrze který se děti učí dalším hodnotám, které vedoucí dále rozvíjí anebo rozvíjet budou, až budou děti starší. Zásadní je zde vytvoření vztahu k přírodě.

Vedoucí nejstarších skautů uvedla, že v tomto ohledu byl v jejím oddíle také problém. Přírodu brali pouze jako kulisu pro jiné aktivity a nikoli jako cíl, což ovlivnilo další vztah členů oddílu k přírodě a jejich pozdější nelibost účastnit se aktivit mimo klubovnu, kde je lákala technika a možnost promítání. Zpětně si tento problém vedoucí opět uvědomuje a říká, že kdyby měla vést oddíl nový, již by postupovala zcela jinak.

Zastoupení programu, který se týká přírody, všem vedoucím kromě vedoucí již zmíněného oddílu nejstarších skautů přišla dostatečná. Dodávali ovšem, že tato prozatímní dostatečnost vychází z věku členů oddílu. Až budou členové starší, bude potřeba program náležitě poupravit a programy týkající se přírody přidat.

6. LITERATURA

BŘICHÁČEK, Václav a Vít RŮŽIČKA. *Pedagogika: cestou k pramenům*. Vyd. 1. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2000, 39 s. Vůdcovská zkouška, sv. 1. ISBN 80-861-0936-4.

CVRČEK, Vladimír a Vít RŮŽIČKA. *Vedení oddílu: cestou k pramenům*. Vyd. 1. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2000, 58 s. Vůdcovská zkouška, sv. 1. ISBN 80-861-0939-9.

ČÁKA, Jan. *Junácká symbolika*. Vyd. 2. Praha: Merkur, 1990, 110 s. ISBN 80-703-2876-2.

DVOŘÁK, Roman a René FISCHER. *Organizace a právo: cestou k pramenům*. Vyd. 1. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 1999, 55 s. Vůdcovská zkouška, sv. 1. ISBN 80-861-0930-5.

Historie střediska. *Skaut Líbeznice* [online]. 2015 [cit. 2015-06-26]. Dostupné z: <http://www.skautlibeznice.cz/Stredisko/Historie-strediska/>

Hlavní principy skautského programu. *Skaut* [online]. 2011 [cit. 2015-06-26]. Dostupné z: <http://www.skaut.cz/skauting/skautsky-program/hlavni-principy-programu>

JIROUŠEK, Zbyněk a René FISCHER. *Táboření, příprava a vedení tábora: cestou k pramenům*. 2., opr. a dopl. vyd. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2002, 96 s. Vůdcovská zkouška, sv. 1. ISBN 80-861-0994-1.

JUNÁK – ČESKÝ SKAUT, Z. S. Stanovy spolku schválené XIV. Valným sněmem Junáka v Litomyšli dne 29.3.2014. *Skaut* [online], 2014, 24 s. [cit. 2015-06-26]. Dostupné z: http://www.skaut.cz/sites/default/files/stanovy_junaka_0.pdf

JUNÁK – ČESKÝ SKAUT, Z. S. [DŘÍVE JUNÁK – SVAZ SKAUTŮ A SKAUTEK ČR]. Výroční zpráva 2014. *Skaut* [online], 2015, 22 s. [cit. 2015-06-26]. Dostupné z: http://www.skaut.cz/sites/default/files/vyrocní_zprava_junaka_2014_0.pdf

LEŠANOVSKÝ, Karel a Václav NOSEK-WINDY. *Historie skautingu: cestou k pramenům*. 2. upr. vyd. Praha: Tiskové a distribuční centrum, 1999, 63 s., [24] s. obr. příl. Vůdcovská zkouška, sv. 1. ISBN 80-861-0927-5.

Program. *Skautská křižovatka* [online]. 2015 [cit. 2015-06-26]. Dostupné z: <http://krizovatka.skaut.cz/oddil/program>

Skauting. Vyd. 1. Liberec: Skauting, 1995, 284 s. Skautské prameny. ISBN 80-854-2116-X.

VOŘÍŠKOVÁ, Anna, 2009. *Motivace skautských vedoucích*. Bakalářská práce. Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze.

VYCHODIL, Daniel a Vít RŮŽIČKA. *Metodika: cestou k pramenům*. Vyd. 2. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2001, 77 s. Vůdcovská zkouška, sv. 1. ISBN 80-861-0968-2.

WOLKER, Jiří. *Těm, kterým patřím*. 1. samostatné souborné vyd. Praha: Junák-svaz skautů a skautek ČR, 1997, 111 s. ISBN 80-861-0906-2.

WORLD SCOUT BUREAU. *CONSTITUTION of the World Organization of the Scout Movement* [online]. 2011, 19 s. [cit. 2015-06-26]. Dostupné z: http://scout.org/sites/default/files/library_files/WOSM_Constitution_EN.pdf

ZACHARIÁŠ, Jiří. *Stoletý hoch od Bobří řeky: dobrodružství života a metod Jaroslava Foglara - legendy dětské zájmové činnosti*. Vyd. 1. Praha: Ostrov, 2007, 399 s. ISBN 978-80-86289-52-6.

ZAJÍC, Jiří. *Myšlenkové základy skautingu*. 2., opr. a dopl. vyd. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2001, 85 s. Vůdcovská zkouška. ISBN 80-861-0973-9.

Literatura k metodologii:

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. Vyd. 3. Praha: Karolinum, 2000, 374 s. ISBN 80-246-0139-7.

EZZEDDINE, P., HEŘMANSKÝ, M., NOVOTNÁ, H., SEIDLOVÁ, G., ŠTOVIČKOVÁ, M., VAŇKOVÁ, M. *E_Úvod do společenskovedních metod* [online], 2009. [cit. 2015-06-26]
Dostupné z: <http://moodle.fhs.cuni.cz/course/view.php?id=614>.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-736-7040-2.

SURYNEK, Alois. *Základy sociologického výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Management Press, 2001, 160 s. ISBN 80-726-1038-4.

7. PŘÍLOHY

Příloha 1: Osnova polostrukturovaného rozhovoru

1. Popiš mi oddíl, který vedeš.
2. Popiš mi program, který pro oddíl připravuješ.
3. Z čeho při přípravě programu pro oddíl vycházíš?
4. Z jakých zdrojů při přípravě programu pro oddíl čerpáš?
5. Popiš mi schůzky vašeho oddílu.
6. Podnikáte s oddílem mimo schůzek i jiné akce?
7. Popiš mi tyto akce s oddílem.
8. Jak velkou část programu oddílu tvoří příroda a aktivity s přírodou spojené?
9. Je věnovaný prostor této části programu pro oddíl dostačující?
10. Popiš mi tuto část programu oddílu.
11. V čem je tento typ programu pro oddíl přínosný?
12. Na kolik je tento typ programu pro děti zábavný? Dávají přednost jinému typu programu?
13. Jaké jsou reakce dětí, když jim sdělíš, že program schůzky či chystané akce se bude týkat přírody a aktivit s ní spojených? Co na tyto reakce říkáš, jak reaguješ?
14. Jakou roli má příroda a aktivity s přírodou spojené v programu oddílu?
15. Na základě jakých faktorů se rozhoduješ, o čem tento typ programu bude?
16. Provádíš při tvorbě programu určitý kompromis mezi skautskými ideály či metodologií pro vedení oddílu a svou zkušeností, kterou máš s dětmi a s tím, co je baví?

Příloha 2: Skautský znak

Příloha 3: Logo spolku Junák – Český skaut, z. s.

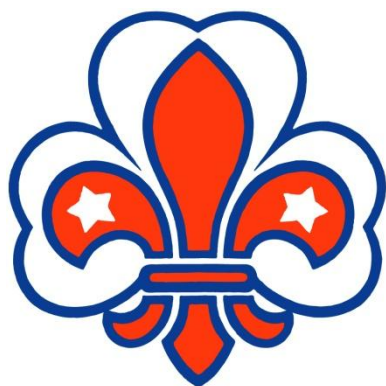
Příloha 4: Znak WOSM

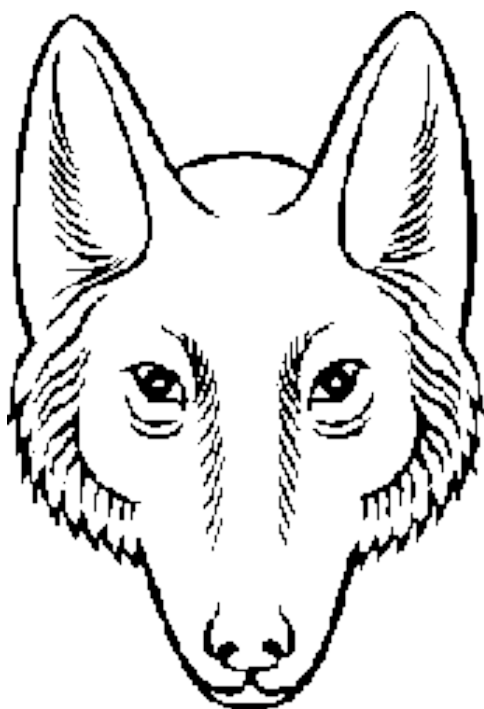
Příloha 5: Znak WAGGGS

Příloha 6: Znak ISGF

Příloha 7: Znak vlčat

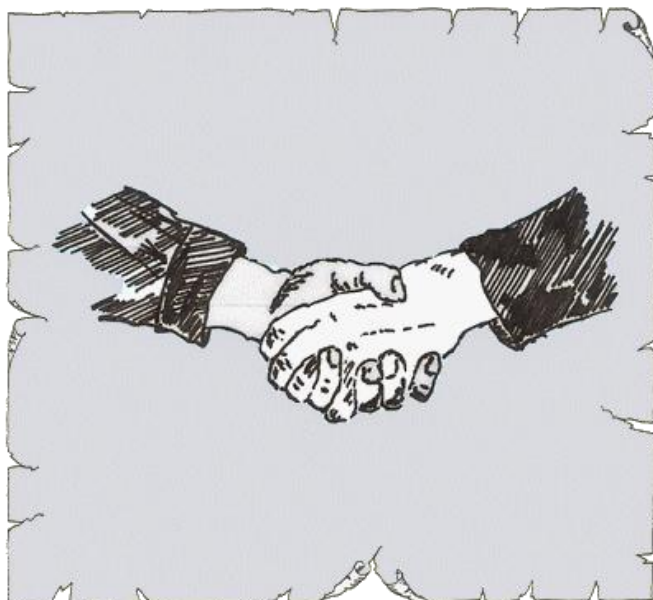
Příloha 8: Znak světlušek

Příloha 9: Znak vodního skautingu

Příloha 10: Skautské podání levé ruky se zaklesnutým malíčkem

Příloha 11: Skautský pozdrav

Příloha 12: Skautský kroj

Popis:

1. Znak WOSM / WAGGGS / ISGF
2. Domovenka
3. Stupeň zdatnosti
4. Číslo oddílu
5. Oddílový znak (může být i družinový a oddílový)
6. Slibový odznak
7. Skautské odbornosti neboli „odborky“
8. Státní příslušnost
9. Příležitostné odznaky
10. Označení hodnosti
11. Stupeň činovnícké kvalifikace/skautské zdatnosti